

Ennek a számnak az ára 4000 korona.

Negyvenhatodik évfolyam.

7. szám.

Debrecen, 1926 február 13.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK: DR. KUN BÉLA ÉS DR. RÉVÉSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

Egyházi fegyelem és lelkes- választás.

Az a két nagyfontosságú törvényjavaslat, amely e lapban közelesen megjelent, nagyon nagy figyelmet és megfontolást kíván. A kettő között elvi szempontból fontosabbnak a fegyelemről szóló látszik. Az, hogy az istentelenség és erkölcstelenség el ne harapózzék, sőt, hogy az emberek szükség esetén fenytékekkel is rávezetessenek az Isten törvényének útjára, olyan cél, amelyet az egyháznak nem lehet szem elől téveszteni. Az, hogy hitellenek, botránkozást okozók, az Isten parancsolatainak köztudomás szerint semmibevevői lehetnek nemcsak tagjai, hanem még előljárói is az egyháznak, olyan fekély, amelynek kiirtására törekedni életszükséglet. A lelkesválasztás kérdése ellenben inkább gyakorlati kérdés. Itt meddő dolog elvről vitatkozni, mert mondhatni: ahány ház, annyi szokás és míg abban a tekintetben, hogy szigorú egyházfegyelemre törekszenek, a föld református keresztyénei között nincs különbség, addig a lelkesi állás betöltésének módja tekintetében a legkülönbözőbb rendszerekkel találkozunk.

Mégis azért a valóságban előbbvaló feladatnak tartom a lelkesválasztás ügyének rendezését, mint az egyházi fegyelem szabályozását. Már Kálvin rámutat arra, hogy az egyházi fegyelemnek két nemét kell megkülönböztetni: az egyik az úgynevezett klérus irányában, a másik az egyház minden tagja irányában áll fenn s természetesen az előbbinek kell szigorúbbnak lenni. Addig, amíg a lelkeszeink magas erkölcsi színvonalát minden irányban biztosítottak nem látjuk, hiábavaló minden egyházi fegyelmi törvény, — irott malszt lesz az csupán, ha ugyan nem megbotránkozás tárgya. Addig, míg világi foglalkozásokban alámerülő, iszákos, sőt parázna ember is lehet abban a helyzetben, ha a maga rút vakmerősége megengedi, hogy az Isten ígését hirdetheti s a vallás szent nevében erkölcsbíróként akarhat fellépni másokkal szemben, hiába al-

kotunk a gyülekezeti tagok fegyelmezésére törvényt, azt soha sem lehet végrehajtani.

Az első feladat tehát annak a biztosítása, hogy a lelkesi kar kebelében ne maradhasson olyan ember, aki ellen erkölcsi tekintetben méltó kifogást lehet tenni. Erre a célra egyik eszköz bizonyára a lelkesválasztási törvény reformálása is, mert az bizonyos, hogy a mai választási mód szinte ráneveli a papjelölteket a demagógiára, mivelhogy azt tapasztalják, hogy nem az erkölcsi kiemelkedés, hanem a bűnösök közt minél teljesebb elvegyülés adja meg a boldogulás lehetőségét. Azonban a lelkesválasztási törvény reformálása egymagában nem elég. Arról is gondoskodni kell, hogy a világ világosságai legyenek azok is, akiket a mi törvényünk lelkesjellegűeknek nevez. Mert nem kevésbé megbotránkozást okoz az, ha a más pályán élő, de lelkesi jellegét megtartó emberkeresztyénhez nem illő életet élven, feltolhatja magát az Úr hivatott szolgája gyanánt.

Amire tehát mindenekelőtt törekedni kell, a teljes erkölcsi szigorúság alkalmazása a lelkesek és lelkes-félék irányában. Ennek bőven meg van a történelmi alapja is itt nálunk, magyaroknál is, és eszerint ez ellen még az importáltság sületlen jelszavával sem érvelhetnek. Ha aztán a lelkesek közt a teljes fegyelmet és erkölcsi tisztaságot biztosítani tudtuk, akkor másodrendű jelentőségűvé lesz a lelkesválasztás mikéntje is, mert ha mindenki jó, akkor nem kell félni a rossz kiválasztásától.

Gyakorlati szempontból is helyes volna a reformot ezen kezdeni. Én ugyan egyáltalán nem tartok azokkal, akik a lelkesválasztásnak a gyülekezet tagjai által teljesítését feltétlen protestáns, vagy pláne kálvinista „elv”-nek hirdetik. De meglevő jognak érintése mindig ellenhatással jár és éppen azért a rendezésnek azt a teljesen radikális módját, melyet Maklár barátom javasol, kétszeresen is megfontolandónak tartom.

Egyáltalán azt gondolom, hogy mindakét törvénytervezetnek elfogadása egy — bár igen tiszteletreméltó törekvésből fakadó — tünei-

gyógyítás volna csupán. Én azt hiszem, sokkal mélyebben kell nálunk kezdeni a reformot, ha nem csak kórtüneteket akarunk gyógyítani, hanem magát a betegséget gyökerestül eltávolítani. Én azt hiszem, annak a sok visszasságnak, ami a magyar református egyházi életben tapasztalható, az a felemás állapot az oka, amelyben élünk. Hogy az elveket, meg a történeti fejlődést nem tudtuk egymással összhangba hozni. Hogy nem tudtunk vagy egyik, vagy másik út között határozott választást tenni.

Ha püspöki egyház volnánk, a püspök és általában a felebbvalók tekintélyével orvosolhatnánk a bajokat és vehetnénk elejét a megbotráncosításoknak. Ha meg a szó igazi értelmében presbiteriális egyház lennénk, az egymás közt egyenlő presbiterek erkölcsi súlya és súlyos felelősségérzetéből eredő erkölcsi bátorsága küszöbölhetné ki a veszedelmeket. De mi megtartottunk a püspökségből is valamit, — annyit, hogy lehessen kárhozlatni minden bajért valakit, akinek azonban valójában nincsen rendelkezési hatalma, — a presbiteriális kormányzattól is bevettünk valamit, annyit, hogy lehessen beleszólni az egyház ügyeibe a papon kívül is valakiknek, akiknek azonban sem hitével, sem erkölcsi értékével nem törődünk, akiket nagy, komoly feladatuk végzésére semmivel elő nem készítünk, akik tehát részint nem tudnak, részint nem mernek igazi egyházépítő munkát végezni.

Mindaddig, míg a hierarkhia abból áll az egyházban, hogy az egyik papot nagytiszteletűnek, a másikat meg csak tiszteletesnek kell emezni, s másrészt míg a presbiteriális kormányzat csak abból áll, hogy a nagytorkúak az egyház ügyeibe is beleszólhatnak, — vagyis mindaddig, míg a két célhoz vezető út között ide-stova botorkálunk, ez a betegség — talán más tünetekkel, de újra felfogja ütni a fejét.

A teljes gyógyítás módja tehát szerintem csak a két út közötti határozott választás volna. Én habozás nélkül tudnék az egyikre áttérni. S a fejlődés, ha nem is most, hamarosan ide visz bennünket, mert különben a két szék közt pad alatti maradunk.

Tárca

A ramocsaházi utolsó templombatemetkezés.

A ramocsaházi reformátusok az 1778. év óta temetkeznek kívül, a mezőn. Közvetlenül azelőtt a templom kerítésében tették sirba a halottakat. Egy évtizeddel előbb pedig azok, akik „az Ecclesiát fundáló“ Ramocsaházy-család maradékai voltak, még a templomba is temetkezhettek. Az utolsó templombatemetkezés — különös módon — az 1776. évben ment végbe.

A most mondott időben „tiszteletes Kozma István prédikátorságában“ még a régi, fából való templomhan tisztelték [az Istent a ramocsaháziak. A Ramocsaházy-leszármazók is ebbe az egyszerű templomba temetkeztek. Temetkezésük ősi módon, a templom földjébe ástott sírgödörbe történt.

Az 1765. évben az egyik templombatemetkezésre *jogosult* földesúri családnak, a Nyárády-családnak a *távollétében* az Ecclesiában „közönséges megegyezésből elvégeztetett, hogy senki többé a Templomba ne temetessék“. Mielőtt azonban ez a végzés „a Tractusi venerabilis gyűlésen approbáltatott“ volna, 1765 október 24-én elhalt az említett család feje, idősebbik Nyárády György.

Az elhunyt *ügyvéd fiának, ifjabbik Nyárády Györgynek* az idézett végzésről az volt a véleménye, hogy csak azokat a jogosultakat kötelezi, akik részt vettek annak a meghozatalában. Ezek ugyanis lemondtak jogukról. A Nyárády-család azonban nem mondott le ősi, templombatemetkezési jogáról. E jogától — míg kálvinista maradt — meg sem fosztható. A végzés sem a *jelenben*, sem a *jövőben* nem kötelezi a Nyárádyakat. A jelenben még a végzés értelmi szerzője, a prédikátor szerint sem kötelezheti, mert hiszen az Ecclesia jogfosztó végzése nem approbáltatott. Ez a vélemény véleményévé lett a Nyárády-családnak is. El is határozta a család, hogy halottját régi szokása szerint a templomba fogja eltemettetni.

Az ifjú földesúr halottkiterítés után *felment* a prédikátorhoz és megmondta ennek a család elhatározott szándékát. A prédikátor iparkodott megnyugtani az ifjú urat, hogy a végzést nem a Nyárády-család ellenében hozták. Majd rá akarta bírni, hogy a végzésben nyugodjon meg, mert a templomban a temetkezésre szánt hely ugyanis megtelt... a templom talpfái is meggyengültek... a végzés is meghozatott... ő sem tehet semmit.

Ifjabbik Nyárády György az eredménytelen megbeszélésről azzal a szilaj kijelentéssel távozott, hogy megmutatja azt, hogy az ő atyja mégis csak a templomban fog nyugodni.

A sírásás szokásos idejében aztán hiába várt a prédikátor a „harangotska“ meghuzattatására. A Nyárády-család is hiába várt az engesztelő üzenetre.

A temetés szokásos ideje is elérkezett. Messze földről egybegyűltek a tisztességtevők. Amint jöttek, úgy el is mentek. A báméskodók is elszéledtek. A terítő, koporsó pedig betevődött — a kamarába.

Egyik nap telt a másik után.

A közvetítők a családnál és a prédikátornál is, egymásnak adták a kilincset. Am eredménytelenül. Mind a két fél hajthatatlan maradt.

A *nemes Vármegye némán nézte a család és a prédikátor küzdelmét.*

Az 1766. év elején a prédikátor a Turán egybegyűlt Tractusi venerabilis gyűléssel meg erősítette az Ecclesia végzését.

Hiába! A Nyárády-család keményen állotta ifjabbik Nyárády György szavait.

Végezetre is a prédikátor adta fel a „kár-hozatos“ küzdelmet. Március egyik estjén a templomkulcsot maga elvitte a Nyárády curiába. Ott átadta az ifjú földesúrnak azzal, hogy nyissa ki a templomot s temettesse el atyját a templomban oda, ahova tudja. Kérte azonban arra, hogy ezt éjjel cselekedje, nehogy valaki őt — méltán — törvénysértéssel vádolja meg. Ifjabbik Nyárády György elfogadta a prédikátor békeajánlatát. Még a békességet hozó nap éjjelén el is temette atyját a templom szószéke alá.

A temetés után a prédikátor a maga mentségére és mindenek okulására bejegyezte könyvébe, a nevezetes és „tsudállatos“ történetek közzé: „1765. esztendő október hónap 24. nap. Nemzetes Vitézlő Nyárády György koporsóba tétetett tisztességesen, de mivel a templomban temettetni nem engedődött... anno 1766., tehát egész következő Mártiusig temetetlen volt, akkor éjszaka *titkon* eltemettetett.“

(A Nyárády-család hagyománya és a ramocsa-házi református egyház anyakönyvi bejegyzése alapján.)

Kék.

Nyárády Mihály.

Egyház

A lelkészválasztás kérdéséhez.

Nem lesz érdektelen tudni, hogy a lelkészi állás betöltésére vonatkozóan Maklár és Hetessy által újabban ajánlott módozatoknak bizonyos előzményei vannak. Egyházkerületünknek az 550—1913. szám alatt kiküldött zsinatelőkészítő bizottsága annak idején a most felvetett megoldási módhoz hasonló javaslatot készített, amely így hangzik:

„1. Osztályozás és minősítés nélkül biztosítandó a gyülekezetek részére a szabad választás *meghívás útján*, azzal a korlátozással, hogy a meghívni szándékolt egyénnel szemben egy 3 tagú egyházkerületi bizottság, melynek elnöke a püspök, tagjai az egyházkerületi főgondnok s az illető egyházmegye esperese, vagy törvényes helyetteseik, azon történetileg jogosult elv alapján: an eo loco dignus sit, visszavetési joggal bír. Visszavetés esetén pályázásnak van helye. A meghívás esetére a mai 12 paragrafusban előírt szavazás helyett a régebbi, ugynevezett ellenpróba állítandó vissza.

2. Ha a gyülekezet meghívás útján nem kíván, vagy nem tud élni szabad választási jogával, akkor — a felsőbb egyházi hatóságnak a lelkészválasztásba döntő beavatkozása magyar református egyházunkban *történetileg* igazolt lévén, — azon tényleges helyzet alapján, hogy a lelkészi fizetést ma már a gyülekezet csak részben, más részében pedig az egyetemes egyház és állam (adócsökkenési segély, kongrua, korpótlék, különböző egyetemes segélyek stb.) szolgáltatja; továbbá mert a választási visszaélések semmi más úton ki nem küszöbölhetők s főként, mert a lelkész nemcsak egy gyülekezet, hanem az egyetemes református

egyház szolgálja, mely utóbbinak elsőrendű érdeke, hogy minden helyre az oda megfelelő ember állítassék, a választást átruházás útján egy 9 tagú *vegyes bizottság* eszközli. E bizottság tagjai a választó egyházközség presbitériuma által a választásra jogosultak közül kiküldött 4 egyháztag (pótagok), az illető egyházmegye esperese és gondnoka (törvényes helyetteseik), az egyházkerület főgondnoka és lelkészi főjegyzője (helyetteseik), elnöke a püspök (püspökhelyettes). A pályázati kérvényeket a bizottság átvizsgálja s titkos szavazás útján abszolút többséggel választ. Szavazni minden tag köteles, az elnök is szavaz.“

Ezt a javaslatot terjesztette be a bizottság elnöke a közgyűlés elé, amelyet azonban a közgyűlés felszólaló tagjai annyira radikálisnak tartottak, hogy a tetszetős jelszavak s némi demagógizű érvelés hatása alatt a bizottság tagjai sem akarták mellette szavazni, a javaslatot szövegező lelkészi főjegyző egy szavazatával szemben a közgyűlés egyhangulag elvetett.

Hogy azóta a viszonyok mennyit változtak, mondhatnánk így is: romlottak s hogy a választási korrupció s visszaélés mennyire megmaradt továbbra is radikálisnak, arra elég bizonyosságul szolgálnak a legújabbban felmerült lelkészválasztási tervezetek.

sf.

Maklár Károly lelkészválasztási és lelkészjavalmazási törvénytervezete¹

Néhány megjegyzést a nagy felkészültséggel kidolgozott munkálat azon részeihez, melyek új gondolatot, új terveket tartalmaznak.

Tehát a lelkészválasztási törvények újra alkotásának első célja lenne a korrupció kiküszöbölése. Bizonyos fájdalmas lemondással jelenthetjük ki azonnal e magas célkitűzésre, hogy ez a mai erkölcsi fogalmak mellett mindvégig csak „kegyes óhajítás“ marad. Mert egy lelkészi állás betöltésénél nemcsak a választó közönségnek akármely úton történő megvesztegetése és a pályázók erkölcsi romlást felidéző akármilyen korteskedése meríti ki a korrupció tényét, hanem a legszűkebbre szabott választó bizottság külső és belső befolyásolhatósága is (rokonság, ilyen vagy olyan családi érdekelttség, rokon- és ellenszenv, amelyek köztudomás szerint nem mindig és nem feltétlenül igazodnak a személyes tulajdonságok szerint, sőt aligha tévedünk abban a megállapításban, hogy többször jelentkezik elhajlás balfelé. Mert, hogy az erkölcsi ítélet ebben az örületes, összetépett idegzetű korban egyenesen tótágast áll, ezt csak az nem látja, aki maga is benne szenved az ú. n. és hihetetlenül járványossá lett moral insanityben). Ezek a megjegyzések azonban a legtávolabbról sem a lelkészválasztási törvények szigorítása, a választójogosultság megszorításának a gondolata és terve

¹ Ehhez a nagyfontosságú kérdéshez várjuk a további hozzászólásokat. — A magunk megjegyzéseit majd végül tesszük meg.

*

ellen irányulnak. Az a sok minden tisztességet, szemérmét arcülvérő lelkészválasztás, amely több évtized óta rákfeneként rágja a magyar reformatus egyház testét, sok és megokolt káröröme szolgáltatva alapot egyházunk és a vallás ellenségeinek, e szigorítás és megszorítás szükségességének az elfogadása ára rávezet e azokat is, akik a tiszta jog szempontjából itélve („aki terhet hordoz”, annak jogai is vannak) a korlátlan szabad választás elvét hirdették, mint alólírott is ez előtt 37 esztendővel e lap 1889 évf. 4. s. köv. számaiban. Azonban a korlátlan szabad választástól a tervezett választó bizottságig, Maklary lelkésztársunk Tervezete óriási ugrást, valóságos halálugrást tesz, amidőn azt a bizottságot úgy állapítja össze, hogy a legnépesebb egyházak választóközönsége is mindössze 5 emberrel képviselteti magát benne; ellenben az egyházkerület és megye küldötteinek a száma minden esetben eggyel több, mint a választó egyházé. Hát ez már lehetetlen jogfosztás, sőt az esetek legtöbbszörében egyenesen a jognak teljes elvonása, amely robbantásra vezethető keserűséget szülhet, mert hiszen az olyan természetes, hogy az egyházkerület és megye küldöttei az esetek 99%-ában egyet akarván, tulajdonképen ők adnak lelkészt az egyházaknak, annyival inkább, hogy a Tervezet szerint „a választó egyház tagjainak esetleges elmaradása a választási eljárást nem korlátozhatja”. Igenis a választást a presbitériumok egészének a kezeibe kell tenni, amint van az már régóta a kántorok választásánál, a hatóság (egyházmegye) mint eddig, ezután is csak ellenőrzi a választás lefolyásának törvényszerűségét.

A próbaszónoklat tartását a Tervezet által előírt biztosítékok mellett megengedhetjük behozhatjuk.

Ellenben nem lesz hiábavaló cselekedet, ha az összeülendő zsinat tagjai mérlegelés tárgyává teszik a következő gondolatot: Meg van jelenlegi törvénykönyvünkben, meghagyja a Tervezet is azt az intézkedést, mely szerint egy megüresedett lelkészi állásra pályázni óhajtó segéd- vagy helyettes-lelkész abban az egyházban a megüresedés után tovább nem maradhat, kéri a helyettesítést. Vajjon elértük-e ezzel a célt: a korteskedés megakadályozását? Vajjon egy segéd- stb. lelkész csak az alatt a 2—3 hónap alatt fogna-e bele a korteskedésbe, amely eltelik a megüresedéstől az állás betöltéséig, ha ott marad a megüresedett egyházban? És csak közvetlenül maga a jelölt tud-e maga mellett korteskedni? Épen ennek a mi egyházmegyénknek volt módja a legközelebb multban latni: micsoda szégyenletes módon egyengette magának az utat egy s. lelkész a leendő papsághoz egy agg lelkész mellett éveken át! Ezt mindenki tudta, de törvény nem adta meg a lehetőséget arra, hogy ellene eljárjanak. A választás tartama alatt ő nem volt a választó gyülekezetben. De annál vadabbul korteskedtek mellette előre felbujtogatott párthívei. Nem azzal vesszük tehát elejét a korrupción ezen fajtájának, hogy arra a néhány hónapra a pályázni akaró s. lelkészt onnan el-

helyezzük, hanem megelőző gyógy móddal, azaz ha a törvény megadja a jogot az esperesnek, püspöknek az esetleg távoli cél érdekében már előre korteskedő, egyáltalában magát lelkészhez nem illő módon hordozó s. lelkésznek azon helyről, bizalmas információ után más helyre átrendelésére, tekintet nélkül az üresedésnek közelebb vagy távolabbi időben bekövetkeztére; a botrányos magaviselet ismétlődése után a s. lelkészt meg kell fosztani lelkészjellegétől. Korrupció kiküszöbölését, illetőleg csak mérséklését ötletszerű, részleges intézkedésekkel nem fogjuk elérni, hanem csak úgy, ha a betegséget kiirtjuk: a tisztességre többet adó lelkésznevezéseket nevelünk, a nem arra valókat kiméretlenül onnan eltávolítjuk. Nem ítélem tehát megtartandónak a pályázóknak szolgálati helyökről a választás ideje alatt a választás tisztaságának biztosítása érdekében elhelyezését. Ellenben van egy eset, amelyben az egy egész élet szerencsésjét megőző cselekedet lehet. Ez az eset a vallástani lelkészeké. — Ez egy új lelkészi osztály, mely tényleg szervezve van anyagi és jogi helyzetének törvény által adott biztosítása nélkül. Már most, mivel ez egy önálló állás, ennek birtokei megházasodnak, családot alapítanak. Rendes lelkészi állásra ha pályáznak, tehát onnan távozniok kell, a következő végzetes következmények állhatnak be: 1. elmennek káplánnak, tehát alárendelt helyzetbe azok, akik már önállóságához, függetlenséghez és bizonyos fokú családi kényelemhez vannak szokva; 2. nem lesz, aki őket helyettesítse és ez a miniszteriumnak tudomására jut, állását beszünteti; hiszen egyedül az ő tetszésére van bízva; 3. távolléte alatt gyermeke s felesége beteg lehet, meghalhat, hazamegy; esetleg a pályázat lehetőségétől. Hagyják szolgálati helyükön a pályázókat, lehet rájuk vigyázni, vigyáz is az ellenfél, tettenéres esetén aztán el lehet őket távolítani.

Lelkészenvelés elve azon egyházakba, melyeknek fenntartói járuléka kevesebb, mint a segély, elfogadható, bár méltányos-ágból óhajtasuk meghallgatását már nem kellene kizárni, úgyszintén az egyházmegye részvételét sem.

Maklary lelkésztársunk Tervezete lehetőnek gondolja egy lelkésznek fegyelmi úton való áthelyezését. Én ennek a lehetőségét viszont nem tudom elképzelni. Hiszen itt még több akadályt kellene legyőzni, mint egy állásától megfosztott lelkésznek egy másik állás elnyerésénél. Mert ehez nemcsak az állást fenntartó gyülekezetnek, hanem az azt elfoglaló lelkésznek a hozzájárulása is szükséges. Arra talán csak nem gondolhatunk, hogy jogunk lenne egy lelkészt akarata ellenére más állásba áthelyezni, valamint egy gyülekezetet egy megbélyegzett ember elfogadására kényszeríteni. Igen, ha fizetésünket nem a gyülekezetek adnák, hanem egy központi pénztár szolgáltatná.

Nagyon kedves, nagyon megnyugtató kettős gondolat: „minden hely kapja meg a maga emberét és minden ember kapja meg a maga helyét”. Azonban míg emberekről van szó, ez csak gon-

dolat, csak óhaj marad, de a való életben az óhaj, az elgondolás fájdalmas vereséget szenved. Miért nincs meg az államnál? Miért nincs meg érdem szerint a társadalmi elhelyezkedésben, ahol pedig nem néptömegek, hanem művelt (!) emberek itélnének. Annyit talán megengedhetünk, hogy ki-nevezési rendszer mellett a mostani sok méltatlanság száma és foka mérsékeltebbnek. Ámde ezt az egész vonalon kivihetőnek az a szép Tervezet sem tartja.

Most még a javadalmazás kérdése! A Tervezet nekem e kérdésnél két mozzanatot mutat. Ezeknek egyike, ami szemmel is látható, a pénzügyi, a másika, ami most még a sorok közt lappang, majd csak az élet hozná felszínre, az erkölcsi. Ezt mutatom be először. Az aprólékosságig menő pontos számítás a lelkészek részére fizetési osztályokat állapít meg az állami tisztviselők fizetésének a mintájára. Úgy látom: itt a fizetési osztályokba előlépéssel rangfokozatokban emelkedés, cím is van tervbe véve. Nem tudom: vajjon Maklár társunknak ez a cél is ott volt-e a gondolatában. Talán igen; mert előlépést emleget, amikor nekünk is lennének nagyságos, kivételes esetekben méltóságos lelkészeink, a papi-gögsöskath. klérus kedvelt kifejezésével élve, prédikátoraink. Hát erre én azt mondom, hogy az Ég óvja meg ettől a szörnyű botlástól, a szolgálatra jött és szolgálai sorban élt Úr Jézustól lehető teljes, végleges és végzetes elhajlástól a mi mártyr vérből született és az egyenlőség elvét hordozó, létjogosultságát abban lelő evangéliumi magyar református egyházunkat és annak lelkészeit!

A hierarkhikus törekvések magyar református egyházunkban eddig is veszedelmes mértékben nyomnak előre; a konvent azon intézkedésében pedig, mely rangfokozatot állapít meg a nyugdíjas lelkészek és lelkészözvegyek közt az egyenlőtlen elbánással, immár kezdenek hivatalos szentesítést nyerni. Még nincs 8 évtizede, amikor Erdélyben a püspök is „Tiszteletes Püspök Uram” volt.

A pénzügyi részről ennyit: 1. A közokt. és pénzügyminiszter úr, vagy Smith Jeremiás úr az egész tervezetet egy fölényes mosollyal és kézlegyintéssel, mint kártyavárat elfújhatja. Tehát mi földi létezésünket minden részében az államra építjük? Nem elég, hogy iskoláink, tanítóink már csak névleg miénk? Olyan tehetetlenek vagyunk, hogy vallástanító lelkészeink eltartásának a terhét egészben, parókhuz lelkészeinkét is jó részben az állam nyakába akarjuk varrni? Mire építjük tehát fennmaradásunkat? Fövenyre, ingoványra, mely egyszer csak kicsúszik alólunk.

2. Fokozatos előhaladást óhajt a Tervezet. Ehez kell az a nagy gonddal összeállított fizetési osztályozás. De hogy ha csak a fizetésben való előmenetelt, nem egyszersmind a rangfokozatban emelkedést akarnánk, ehez nem szükséges az a bonyolult fokozatmegállapítás; teljesen megfelelő a korpótlékrendszer 5 éves emelkedéssel számítva.

3. A sikertelen kísérletek bebizonyították már, hogy természetbeli szolgáltatások mellett fizetést

pontosan megállapítani nem lehet. Nem egy kongruás lelkészi állás kongrua nélkül is többet ér sok gazdagnak vélt állásnál. Csak nemrég hallottam egy ilyen papságról. Van 150 hold földje. De mert nagyobb része nádas, jóformán értéktelennek minősítették. És óriás összegeket vesz be a nádból.

4. A segédlelkészekre nézve megalázó, hogy a legalacsonyabb fizetési osztályon kezdjek. Aztán nem értem: hogyan állapíthatunk meg fizetési osztályokat olyanokra, akiket egyesek, t. i. főnökeik fizetnek és akik sűrűn változhatnak.

Azt hiszem: a tervezett egész fizetési rendszer egy egyetemes központi pénztár útján lenne megvalósítható. Az erre vonatkozó tervezet készítésénél is Maklár lelkésztársunk nagy gyakorlati képessége, tehetsége jöhetne számításba.

Kisújszállás.

Nagy István

Esperesi konfesszió.

Az erdélyi egyházkerület leghatalmasabbegyházmegyéje, a 68 gyülekezetet számláló marosi traktus, a múlt év őszén választott új esperest, a rendkívül agilis és közismerten lebilincselő egyéniségű Farkas Jenő udvartalvi lekipásztor személyében. Ez alkalommal az új esperes egy, az ilyen természetű megnyilatkozások átlagán jóval felülemelkedő székfoglalót tartott, amelynek legérdekesebb részletét új és jobb időknek hozzánk is szóló nagyon komoly intőjelekként az erdélyi Református Szemléből itt közöljük:

„Az 1908-ik évben kerültem ki a kolozsvári református theológiáról Mezőfelébe, majd (2 és fél évi szolgálattal után) Pókába s onnan (újabb 2 és fél év után) jelenlegi állomáshelyemre.

Pályám kezdetén ifjú lelkesedéssel programot csináltam: megépíteni egyházközségeim kőfalait. Politikailag — a „szabadság, egyenlőség, testvériség” krisztusi jelszavai alatt, — megszervezni, egységbe tömöríteni népemet.

A szövetkezeti eszme és élet által altruizmusra szoktatni híveimet.

A székelyföldi miniszteri kirendeltség segélyével, mintagazdaságok létesítésével gazdaggá tenni gyülekezetemet. S az így egységbe tömörített, altruizmusra szoktatott, gazdaggá és boldoggá tett nép lelkébe, mintegy betetőzésül — koronául — bevinni a *Krisztust*. Ez volt az *első munkatervem*.

A politizálás, mindjárt a kezdet kezdetén, — az első képviselőválasztás alkalmával — ellentétbe hozott a hivatalból kormánypárti két községi nagyhatalommal: a jegyzővel és a bíróval, akik attól kezdve kerékkötői lettek minden egyházi munkáimnak is.

A szövetkezetek egyrésze — a hívek altruizmusának a hiányában — meghalt, mielőtt élt volna; — másrészt a nagy háború és az azt követő itéletidők pusztították el.

A mintagazdaságok a székelyföldi kirendeltségi segélyek megszűnésével egyszerre sorvadtak el.

De álltak az általam emelt kőfalak: 2 templom, 5 iskola 7 tanteremmel, 4 tanítói, 1 paplakás. Milyen büszke voltam egykor. Csak akkor kezdtem ellünődni, amikor láttam, hogy az új

templomok sem teltebbek, mint a régiek, az új iskolából sem kerül ki külön nemzedék, mint az ókorból. A kövek megépültek, de a szívek nem...

Majd jött a nagy háború s az azt követő rettenetes összeomlás: 1918.

Hiveink (emlékezzetek!) úgy tolultak haza különböző harcterekről, mint kifosztott, felingerelt méhek. Azokra rohantak rá, akik a legközelebb voltak hozzájuk: papjaikra, tanítóikra. Engem tetleg nem bántottak. Ám, ami még tán ennél is fájdalmasabb volt: teljes közönnyel viseltettek irántam. Semmi dolgot nem közölték már velem, pedig a háború előtt semmi ügyüket sem végezték nélkülem.

S igazuk volt.

A világ teljesen megváltozott. A hatalom, az ország és a dicsőség immár nem a mienk... A főszolgabíróból primpretor lett, akitől immár nincs nekem „kijárási”-om hűveim számára. A székelyföldi miniszteri kirendeltségből (ahonnan egy évtized alatt csak úgy ontottam a kedvezményes, vagy sokszor ingyenes javakat hűveim számára) „Ogorul” lett, ahová nekem nincs bejárásom. Im már semmi anyagi előnyt nem tudok biztosítani hűveim számára, holott idáig való munkásságom inkább ebben merült ki.

Programomat revideálnom kellett, mert fájdalmas csalódással láttam, hogy 1903—1918-ig végzett szakadatlan munkásságom nagyrésze olyan volt, mint a hóra írott betű, jégre karcolt írás. S ha egyszer nagy fáradtsággal épített iskoláim sorsa fölött is elszakad a demokleszi kard: akkor minden munkám hiábavalóság volt!

Szigorú önvizsgálatot tartottam: Vajjon, hol vétettem el a dolgot?

Voltam politikus — kiesinyben. Szövetkezeti elnök — nagyban. Rekordot elért könyvradománygyűjtő. Sűrű építész. Mintagazda. Pomologus. Mű- és konyhakertész. Amatőr-orvos.

És voltam pap is.

Nem jobb, de talán nem is rosszabb, mint sokan. Mégis itt kellett elhibáznom valamit.

Igen, építettem külsőképen egyházamat. Munkáltam hűveim anyagi jóllétét. Ám a lelkipásztor legelső kötelességét: a lelkek egyéni építését, átférfálását idáig kevésbe vettem. Lelkipásztori munkám, az általában szokásos tömeglelkigondozás volt: a templomra, az iskolára, vallásos estélyekre szorított. (Mi lenne egy közkörház különféle betegeivel, ha mindenkét egyforma módszer, recept szerint és egyféle gyógyszerrel kurálnák?)

És ez — kevés kivétellel — általános szokás, egyetemes baj volt a nagy háború előtt.

Mi „tudtuk”, hogy „a fejsze immár a fának gyökerére vettetett”. Kórusba zengtük, hogy „mi vagyunk az utolsó generáció” s mégis a Krisztus lelke helyett anyagi eszközökkel, világi intézményekkel akartuk megmenteni nemzetünket.

A száradó fának a koronáján kerestük a bajt s azt díszítettük fel csinált virágokkal: ahelyett, hogy a gyökre — a lelkekre — tekintettünk volna s azokban indítottuk volna meg a kegyelem életének áramlatát, hogy a fa önmagából hajtszon természetes, gyümölcsöző virágokat.

Csak így magyarázható meg, hogy egy 4 éves háború úgy elseperhette a legtöbb eddigi munkánk eredményeit, mint a földműves ekéje a hangya-

bolyt. S elvette egy nagy világrohadásnak millió csiráit...

Ritka, de annál örvedetesebb és mély megdönlésre készítő jelenség, amikor *ugyanegy papi élet* keretén belül át tudja adni helyét egy régi, tiszteletreméltó papi tipust egy újnak és kívánatosnak.

Irodalom

Andrássy Kálmán bibliamagyarázatai. *Kiadja Kiss Ferenc. A Kálvineum tulajdona. Debrecen, 1926. (Sylvester-nyomda, Tahitótfalu.) Ára 4 pengő. 8° 148 lap.* A magyar református lelkipásztori karnak ezt az egyik legtiszteltebb és legnagyobb érdemű Nestorát a szélesebb körök eleddig inkább csak messze földön híres gyakorlati egyházépítő munkásságából ismerték és becsülték. Többekévesbé mind tudtuk ugyan róla, hogy az Ige magyarázásának is mestere, — ezt különben a priori is fel lehet és fel kell tételezni minden kiváló gyakorló és eminenter építő életű lelkipásztorról, mert végsőleg ugyan mi mással „épít”, mint az Ige erejével és mi mást „gyakorol”, mint e magasságos Erőnek a maga személyisége titkos transzformátorán keresztül *embererőkre* váltását!? — de igehirdetői egyéniségébe nem volt módunk mélyebben beletekinteni. Ez a gondosan összeállított, szép kiállításban megjelenő 37 bibliamagyarázata most nagyon alkalmasan megadja ezt a módot nekünk. Ez a kötet egy teljesen az Igében élő, avval átítatott, azt valósággal lehellő és sugárzó lelkipásztort és lelkiatyát mutat, aki mindenféle homilétikai iskolának és modornak még csak a halavány reminiscenciáit is messze maga mögött hagyva, a maga utánozhatatlanul egyéni módján tanít, nevel, pásztorol az Igével. „Épen ezért — mondja róla nagyon helyesen congenialis kiadója — nem törí magát a szónoki előadás törvényei után... , hanem a felvett bibliai rész aranyfonalán fűzi sorba gondolatai s látásai igazi gyöngyeit”. Kizárólag tartalmi hatásra s ezen belül is túlnyomó részben életformálásra törekszik s meg vagyunk győződve arról, hogy ezt nemcsak szűkebb gyülekezetében érte és éri el teljes mértékben, hanem eléri akkor is, amidőn most — e kötetének olvasói útján — a gyülekezete, reméljük, egy országgá tágul. *Az evangélium színarany etikuma*: talán így jelölhetnők meg legrövidebb összefoglalásban mindazt a lelki kincsarmadát, amelyet e magyarázatok felölelnek s a boldog gazdagnak szent teközlésével szerteszőrnak. Az abszolút tartalmi érték mellett külön is ki kell emelnünk a szerzőnek kiforrott és kiérlelt írásművészetét, mely profétálásának ép oly természetes és ép oly egyéni köntöse, mint a kagylónak a héja. Avval a különbséggel, hogy itt a héj is — gyöngy. Apróbb exegetikai stb. kifogásokkal igazán nem akarjuk megfontani a kötet megjelenését bizonyára nemcsak mibennünk kísérő ünnepi hangulatot; csak ép azt az egyet említjük meg, hogy a Zsidókhoz írott levelet már Kálvin János sem tartotta Pál apostol-

tól származónak. A kötetnek a Kálvineum javára átengedése még azok számára is ajánló levél kell, hogy legyen mellette, akiknek nem elég ajánló levél magának a szerzőnek a neve. Hisszük, hogy legalább a két tiszai superintendentiában nagyon kevesen vannak ilyenek. **ri.**

Balázs Győző versei: Lelkem hárfáján. A miskolci „Magyar Jövő“ vállalat kiadása. Balázs Győző, miskolci református főgimnáziumunk kitünő vallásánára, ki csak nem régiben volt a debreceni kollégiumi ifjúságnak minden jóban vezérlője, ha versbe nem szedné a gondolatait, akkor is poéta volna, mert eszméi és érzései nem a porban kúsznak. Lelkének hangja nem orgona-búgás, nem tárogató-harsogás, nem is cimbalom-zengés, de a hárfá szelid szavához csakugyan nagyon hasonlít. Nem korbácsol szilaj érzéseket, de megnyugtat, vagy elérzékenyít s mindig szelidít, javít valamit rajtunk. A verselése is olyan tiszta, mint a hárfá pengése. Örömmel ajánljuk olvasóink figyelmébe.

A debreceni református kollégium tanárai és kiválóbb növendékei 1549—1925. Írta és összeállította S. Szabó József, a kollégium gimnáziumának igazgatója. Debrecen, 1926. Városi és egyházkerületi nyomda. 8° 111 lap. Két képpel. Ara a szerzőnél (a főgimn. igazgatói hivatalban) 35,000 korona, könyvtáraknál 40,000 korona. — *A tiszta jövedelem a Kollégiumé.* A tudós szakavatott hangyamunkája és a lelki gyermekek hálás kegyelete s a mindkettőt hordozó és tápláló mély-séges szeretet együtt fonta ezt a tündöklő koszorút az Alma Mater gondoktól és szenvedésektől felbarázdált, de szeplőtlenül tiszta homlokára. Úgy kívülről megnézve, nincs benne egyéb, mint a debreceni kollégium 255 tanárának és 903, az átlagon tudományos, irodalmi vagy az egyházi és polgári közéletben szerzett érdemekkel fölülemelkedett tanítványának több-kevesebb lexicalis életrajzi adattal meg bővített névsora. — de ez a névsor pusztán már tudományos értékénél fogva is eseményt jelent, hiszen ilyen teljességben s ennyire önálló kutatásokon alapuló kritikai megrostálásban sem a debreceni kollégiumról, sem más hasonló jelentőségű hazai főiskolánkról nem jelent még meg eddig ily természetű kiadvány. De — kell-e e helyt külön is kiemelni? — minden pusztán tudományos históiai jelentősége fölébe magasra emelkedik e kiadványnak az a nagyszerű belső bizonyágtétele, mely minden lapjáról és minden sorából, épen az adatok látszólagos szárazságán és halkszavúságán keresztül, valósággal zeng és kiált. Vegyük ki a magyar nemzeti kultúra közelebbi és távolabbi múltjából ezt az ezer és másfélszáz nevet — vajjon mi marad ott? Olyan sötét üresség és olyan értelmetlen csonkaság, amelynek még a pusztá elképzelése is megfájdítja magyar szívünket. Az, amit a debreceni kollégium a tanítványaiban és a jórészt ezek soraiból kikerült tanáraiban adott a magyarságnak, tulajdonképen nem egyéb, mint — egy bizonyos szemszögből nézve — csaknem a nemzet egész szellemi történelme négyszáz év óta: a belső, az igazi magyar

história Szenci Molnár Alberttől Arany Jánosig és azontúl. Ezen a hatalmas bizonyágtételen kívül azonban még egy el nem némítható kérdés is harsog ki a könyvből: szabad-e a debreceni kollégiumnak most, a negyedik centennáriuma küszöbén külső létfenntartása eszközeiben sorvadoznia, elhanyagolnia s ennek következtében tán még *bensőleg* is mássá lennie, mint ami volt? Azok a hű és nemes tanítványok, akiknek áldozatából ez a munka anyagi részről létre jöhetett, már megadták a maguk feleletét: legfőbb ideje, hogy utánok felvonuljanak a többi „bizonyások fellegei“ is. *A Kollégium holnapi sorsa a Kollégium tegnapjának a kezébe van letéve:* ez ennek a könyvnek végső, nagy, követelő tanulsága, amelynek nem lehet hátat fordítani. — A Kéky Lajos szép, lelkes előszava s a páratlan odaadással dolgozó szerzőnek a Kollégium története egész bibliographiájáról is hasznosan és hézagpóloán tájékoztató Bevezetése külön nagy értékei a könyvnek, amelynek létrejötte és közrebocsátása egy nyert csatája a küzdő, szenvedő és védekező magyar református szellemnek. **ri.**

Magunk között.

A Budapest és Debrecen közötti ellentétnek mondott vitára tett megjegyzéseinkre Csikesz Sándor egyetemi tanár úrtól adott válasz-levél — melynek beküldését már a múlt számunkban jeleztük —, négy pontot tartalmaz. Minthogy azonban a négy közül csak a három első vonatkozik a mi *magunk közötti* megjegyzéseinkre, csak ezt a három pontot közöljük, annál inkább, mert a levél a Lelkes-egyesület című laptársunkban egész terjedelmében már úgyis megjelent és így a nyilvánosságot a legilletékesebb helyen az a rész is megkapta, amelynek közlésétől mi erre tekintettel elállunk. A levél minket érdeklő része így hangzik:

Igen tisztelt Szerkesztőség! A „Debreceni Protestáns Lap“ 4. számának „Magunk között“ című rovatára tisztelettel a következőket jegyzem meg:

1. A budapesti theologiai akadémia politikai konferenciázásait 1926 január 7-én este bezáró bizalmas értekezletén és előtte az ORLE elnöke megbízásából, mint az ORLE képviselője tárgyaltam és nyilatkoztam. E minőségben lefolytatott érintkezés az én részemről tehát nem volt „magánbeszélgetés“. Bár az ORLE elnöke a debreceni református egyház elnöke és a Tiszántúli Egyházkerület püspöke is, de nem szereti és nem szokta magát Debrecen képviselőjének mondani, (bár egyedül lehetne illetékes e címre). S így én, mint az ő megbízottja, szintén nem lehettem Debrecen képviselője, csak az ORLE vezetősége nevében beszéltem.

2. Nem mondtam tehát magam „Debrecen“ képviselőjének. A „Kálvinista Szemle“ szerkesztője nevezett el így, csak azért, hogy önmagát és társait „Mi Budapest“-nek jelenthesse ki, pedig köz-tudomású tény, hogy az ő Kuyperizmusával Ra-

vasz püspök úr s a budapesti református lelkészek közül: Haypál Benő, Göde Lajos, Szabó Imre, Fiers Elek, Gaál Lajos s a theologiai tanárok közül: Marton Lajos, dr. Victor János, s rajtuk kívül a budapesti egyház számos egyházi és világi vezető embere nem ért egyet.

3. Nem is óhajtok ezután sem, mint a református közéletben „Debrecen“-nek ismert fogalom „inkarnációja“ fellépni és pedig abból a szigorú önbeismerésből kiindulva, hogy e nagy felelősséget kívánó teher elhordozására én mindig „sokkal újabb ember“ fogok maradni. Az ORLE-ban és a theologiai oktatásban eddig is arra törekedtem, hogy a szüklátókörü kerületi partikulárizmus szükség meg s a különböző kerületek fiai egymást testvérként szeressék. Ha van a Szerkesztő Urak tudomása szerint „Debrecenben olyan még sokkal régibb ember“, aki már annyira régi, „hogy éppen ő benne lehet Debrecen inkarnációját látni“, szíveskedjenek velem is közölni, hogy szerény szavammal arra kérem: szüntesse be az inkarnálódást, mert minden erőnkkel azon kell működünk Önöknek és nekem is, hogy e szegény Csonka-Haza reformátusainak szívében a kerületi partikulárizmuson és heccelő kurzus-jelszavakon (mint antiszemitizmus stb.) felülemelkedő testvéri szeretet inkarnálódjék Debrecenben. De ez aztán ne csak egy sokkal régibb emberben, hanem mindnyájunkban . . . stb. Maradok az igen tisztelt Szerkesztőségnek Debrecen, 1926 február 4-én hittestvéri szeretettel: *Csikesz Sándor* egyetemi tanár, ORLE főtitkára.

Távol áll tőlünk, hogy mi, a békességnek mindenkor keresői, éppen Csikesz Sándor barátunkkal akarjunk vitára kelni, akinek személye tisztelt és kedves előttünk, s aki — mint ez a levele is mutatja — nem igen hagyja bordában a vásznat. Nem is volt semmi más célja megjegyzéseinknek, mint éppen az, amit ő is kíván: hogy kimutassuk, mennyire nem helyes elben az esetben is a mindenkor kerülendő kerület-ellentéteket hegyezgetni. Ezért mutattunk rá mi is, hogy a Csikesz oldalán állottak pestiek is, és ennek a — Csikesz barátunktól is helyeselt célnak érdekében figyelmeztetük a megjegyzéssel kísért cikk íróját arra, hogy Csikesz Sándort körülbelől ugyanolyan joggal lehetne még dunamellekinek mondani, mint már debreceninek. Meglehet azonban tisztelt barátunk győződve arról, hogy mi az ügynek „Debrecen“ ügyeként feltüntetése ellen akkor is tiltakoztunk volna, ha az ő helyén bármily régi, akár itt helyben született és innen soha ki nem mozdult nyolcvan éves debreceni állott volna. Mert mi Debrecen megszemélyesítőjének, vagy akár képviselőjének, egy ilyen egyesületbeli vitánál senkit el nem ismerünk, még a fent közölt levélben egyedül illetékesnek mondott püspök urat sem. Mert amikor *nem hivatalos egyházi gyűlekezeiben s nem hivatalos hatáskörében*, s kivált ha nem is szorosán egyházi ügyben véleményt nyilvánít, a püspök úr is csak a maga véleményét nyilvánítja s a legteljesebb korrektségének bizonyossága, amit levélíró tisztelt barátunk is felemlít,

hogy sohasem szokta magát ilyen esetben Debrecen képviselőjének mondani. Nagyon jól tudjuk, hogy Csikesz barátunk sem nevezte magát így s hogy ilyené csak a Kálvinista Szemle stilsztikai figurája tette. De mivel mi szeretnénk ügyelni arra, hogy stilsztikával se lehessen mellé menni a kálvinista elveknek — amelyek közt nem utolsó, hogy egy ember egymagában sohasem reprezentálja a gyülekezetet —, kénytelenek voltunk a beállítás ellen, és nem Csikesz barátunk ellen — szót emelni.

Külföld

A párisi protestáns theologiai fakultás amint megbízható magánforrásból értesülünk, legközelebb díszdoktorátussal tüntette ki *Jorga Miklóst*, az oláhok híres politikus-történészét, a dákoromán eszmének elméletben és gyakorlatban egyik legfanatikusabb és leghatásosabb előharcosát. Ez a tény főbb tekintetben nagyon meggondolásra készítő. Először is azt látjuk belőle, hogy a protestáns részről a görögkeleti keresztyénség iránt újabban „oekumenikus“ cím er alatt erősen és néha meggondolatlanul megnyilvánuló rokonszenvet, éppen az oláhok, milyen fűrgén igyekeznek a maguk számára politikailag is hasznosítani. A Jorga díszdoktorátusa csak egy kiemelkedő láncszem azoknak a tényeknek a sorozatában, amelyeket ezen vonatkozásban már rég figyelünk. Úgy a párisi, mint a montpellieri és a strasbourggi protestáns theologiai fakultásokon évek óta állandóan hallgatnak — és valószínűleg nemcsak hallgatnak — oláh görögkeleti theologusok, vagy fiatal papok, de ott vannak még az angolszász protestantizmusnak minden fontosabb főiskolai pontján is, a nagy oekumenikus világmozgalmakról (Hit és Rend; Élet és Munka) nem is szólva, ahol őket az angol és az amerikai már kevésbé fogadja tárt kebellet, mint a francia „testvér“, de viszont az előbb említett görögkeleti rokonszenv alapján mégis csak beveszi, tárgyal velük és kiteszi a lelkét a határsaiknak. Mi magyarok és különösen mi magyar kálvinisták az oláhok s tegyük hozzá, a csehek ebbeli ügyeskedésének még most is csak sántikálva tudunk valahogy a nyomába lépni, pedig (és itt a másik szempont, amelyre utalni kívánok) a legutóbbi botrányos események most még különösen is indokoltá teszik, hogy az angol és amerikai barátság mellett, a francia protestáns kapcsolatot se hanyagoljuk el. Francia református testvéreink körében igenis, megvan irántunk a megértésnek és a rokonszenvnek az a mértéke, amelyre még a két nemzet politikai viszonyának ily szomorú és kínos megzavarodása mellett is építhetünk. Ahogy a francia protestáns egyházi lapokat és folyóiratokat figyelem a frankhamisítás napvilágra kerülte óta, meghatott örömmel látom, hogy még eddig egyikük sem tért ki erre az eseményre nemcsak külön cikkek, de még célzások alakjában sem. Nyilván arra az egyedül keresztyéni álláspontra helyezkednek, hogy egyes magyaroknak a bűnéért,

vagy hűnös eszelősségeért sem a magyar nemzet egésze, sem pedig a magyar reformátusok különösképen nem tehetők felelőssé. Kétségtelen azonban, hogy, mint ugyanabóli a magánforrásból tudom, némi elhidegülés mégis csak tapasztalható a magyarság iránt nemcsak a francia társadalom általában, de még a protestáns egyházi életben is. Nekünk ezt nem volna szabad közönnnyel vennünk tudomásul. Nem tudom, milyen eredménnyel járt eddig a Kálvin szülőházára a magyar reformátusok között megindított gyűjtés, de valahogy úgy érzem, hogy legalább ezen a téren érdemes volna a történetek után úri magyar gavallériával és kálvinista szolidaritással még sokkal többet tennünk, mint eddig tettünk. A szerencse kereke nagyon forgandó! Ez előtt pár esztendővel, a mi valutánk katasztrófális zuhanása idején nagyon jól esett nekünk minden francia frank, amelyet ottani szegénységgel küzdő testvéreink mindig zajtalanul és sokszor névtelenül itthoni ügyeink támogatására fordítottak, most ők kerültek hasonló helyzetbe s köztük is leginkább épen a református egyházak és azoknak szolgálói, akik köztudomás szerint körülbelül a francia altiszttel egy színvonalon vannak a mindig üres egyházi kasszából dotálva. Vajjon az a szerencsekerék nem fordulhat megint hamarosan egyet visszafelé? Jogosnak ismerem el minden Trianonnal kapcsolatos keserőséget nemcsak a múltbeli, de még a jelenlegi francia politikával szemben is, de nem ismerem el soha jogosnak a keserőségek a református egyházi és vallási kapcsolatok terhére való kiterjesztését. Még a gondolatától is eliszonyodom annak, milyen lelki következményekkel járna az, hogyha mi magyar reformátusok francia testvéreinknek eleddig sokszorosán és nagyon nemesen megnyilvánult érdeklődésére és közeledésére (amelynek egyik gyönyörű jele volt épen a Jorga párisi doktorátusának pendantja — a mi Pruzsinszky Pálunknak a montpellier-i fakultás részéről adott díszdoktorátus) épen most a frankbotrány irtózatossá lelki és erkölcsi depressiójában ájult közönnnyel, vagy épen politikai fogvicsorgatással felelnénk.

ri.

Különfelek

Révész Imre tudományos munkásságát méltatták a Tisza István tudományos társaság első osztályának február 9-én tartott nyilvános felolvasó ülésén. A szép számmal egybegyűlt közönség előtt *Láng Nándor* egyetemi tanár, osztályelnök méltatta előbb szép és igaz szavakkal *Révész Imre* tudományos nagy érdemeit, majd pedig a mostani *Révész Imre* ismertette a nagyatyjának szorosértelemben vett tudományos munkásságát. A felolvasó az ünnepeltnek abban is egyenes leszármazójául bizonyult, hogy munkájában a legszigorúbb objektivitás vezérelte és az unokának elfogódottsága még egyetlen árnyalattal sem homályosította kritikájának értékét. Első sorban ebben van a *Révész Imre* ezen előadásának jó hatása is. Mert egyrészt az ő szempontjából: kiváló példaadás az egyház-

történelem más munkásai részére; másrészt a nagyatyjára nézve: a képnek egészen világossá, élesen körvonalozottá tétele olyan hallgatóság előtt, mely részben távolabb esik az ünnepelt *Révész Imre* munkálkodási körétől, amely tehát egy kevésbé objektív előadás esetén a *Révész Imre* ünnepelését inkább érzelmi motívumokon alapulónak, mint a valódi nagyság előtti meghajlásnak lett volna hajlandó minősíteni.

Egyházkerületünk közgyűlése április 14-én veszi kezdetét. A közgyűlés első napján délelőtt *Révész Imre* emlékére ünnepély lesz. Az emlékbeszédet *dr. Pokoly József* egyetemi tanár mondja. A közgyűlést megelőző délután esperesi értekezlet, az első nap délutánján bírósági tárgyalások. Második nap délelőtt a kollégium ügyei. Az előkészítő bizottságok közül az egyházkerületi tanügyi bizottság március 24-én d. e. —, a pénzügyi bizottság ugyanazon délután, a kollégiumi igazgatótanács március 25-én, a népiskolai tanügyi bizottság pedig március 26-án ülésezik. Az egyházkerületi gyűlésnek szokottnál korábban tartása bizonyára az egyházmegyéknek is korai üléskezésre indítja.

Lelkészképesítő vizsgálatok voltak február elsején és harmadikán. Az első vizsgálaton hat végzett hittanhallgató jelent meg, akik közül egy jeles képesítést kapott. A második vizsgán pedig egy segédlelkész jelent meg.

Nagy református diákkonferencia Debrecenben. Február 20—21-én, szombaton és vasárnap két napos konferenciát rendeznek a Soli Deo Gloria Szövetség tagjai a Kollégium Oratóriumában. A konferencián részt vesznek a középiskolák két utolsó évfolyamának növendékei, az Egyetem és a Gazdasági Akadémia hallgatói. A megnyitó áhitatot Bogdán Gyula wekerletelepi lelkész fogja tartani. Az első napi előadások összefoglaló címe: A magyar élet problémái. Az első előadást Danesházy Sándor debreceni lelkész tartja. Utána Dr. Virág Frigyes beszél: Ady és adizmusról. Délután beszél Dr. Sebestyén Jenő professzor, a Kálvinista Szemle szerkesztője ezen a címen: „A darvinista álláspont következményei az erkölcsi élet területén.“ Utána Uray Sándor debreceni lelkész: „Lélek“ címen tartja a ciklus befejező előadását. Vasárnap reggel 9 órakor a konferencia résztvevői résztvesznek a nagytemplomi Istentiszteleten és bőjti Urvacsorával élnek. A vasárnapi program összefoglaló címe: „A kálvinizmus felelete.“ Az első előadást Bogdán Gyula tartja: „A kálvinizmus feladatai Magyarországon“ címen. A Szövetség üzenetét tolmácsolják: Református Diákébredés címen Pap Géza, Szőke Imre és Töltéssy Zoltán. Délután 5 órakor szeretetvendégség, melyen az első előadást tartja Dr. Baltazar Dezső püspök: „Miért van szükség református diákmozgalomra?“, a második előadást Dr. Sebestyén Jenő professzor: „A kálvinista életstílus“ címen. Ezen kívül zene- és énekszámok teszik változatossá a programot. A konferencia elnöke: Kiss Ferenc egyetemi tanár.

Népiskolai tökesegélyt kérő egyházak figyelmébe. Az egyházker. közgyűlés

321—1908. sz. határozata értelmében népiskolai tőkesegélyben azon egyházak részesülnek elsősorban, melyek a vármegyei közigazgatási bizottság által iskolaépítésre köteleztettek, esetleg iskolájuk bezáratott hatóságilag, s e mellett vallás felekezeti, vagy nemzetiségi viszonyok feltétlenül megkövetelik az iskola fenntartását. A tőkesegély a közalapi tőkesegély módjára adatik [Lásd 1907. 19/b. sz. ker végzést] s az egyházak előzetesen kötelezik magukat az évi $1\frac{1}{2}\%$ pontos megfizetésére. **Kérvényhez esatolandó az iskolaépítés, vagy nagyobb átalakítás terve, költségelőirányzata, valamint igazolása annak, hogy az építkezés halaszthatatlan, továbbá az egyház szegénységét s egyéb fontos indokait igazoló iratok, végül az egyházmegyei közgyűlés ajánlata s természetesen a tőkesegély kölesön felvételét s a 32 éven át évi $1\frac{1}{2}\%$ fizetésének elvállalását kimondó presbiteriumi határozat, melyet névszerinti szavazással kell hozni, a szavazók neveit a jegyzőkönyvbe befoglalni s az egyházközségi közgyűlés hozzájárulása után az egyházmegyei hatósággal is jóváhagyatni.**

Theologiai tanárok konferenciája. A magyarországi református theologiai professorok e hó 16-án Budapesten konferenciát tartanak, amelyen belső ügyeiket vitatják meg.

Az amerikai magyar unitáriusok újabban tömörülni igyekeznek. Amerikában a magyar unitáriusok száma 7—8 ezer lehet, akik szétszórtságuknál fogva nem tudtak egységesen szervezkedni, nem pedig azért, mert nem kaptak olyan lelkészt, aki Amerikában hosszabb ideig maradt volna. Most akadt egy fiatal unitárius lelkész, aki Erdélyben, a kolozsvári unitárius theológián nyerte képesítését s aki missziói lelkészül kiment Amerikába, ahol már meg is kezdte a szervezés munkáját.

Vallásos estély. A debreceni Kossuth uccai templomban szépen sikerült vallásos estély volt, amelyen mint vendégszónok Incze Gábor, a Kálvin Szövetség utazó titkára hirdette az ígét. Nagyan emelte az ünnepélyes hangulatot Nagygyörgy Sándor II. éves theologus énekszólója s Hegedüs Kálmán IV. éves theologus szavalata.

Kerekes János barcikai lelkész, aki az ORLEMOZGALOMNAK egyik megindítója volt, 67 éves korában meghalt.

Gyulai Pál centennáriumát megünnepelte a Kisfalady-társaság, melynek sokáig elnöke volt. Varga Gyula, Szász Károly, Bárd (Kozma) Miklós és Papp Ferenc vettek részt a nagy író méltatásában.

A Templomegyesület „Bokréta” irodalmi estélye. A TE. irodalmi szakosztálya február 14-én, vasárnap délután 5 órakor a református főgimnázium tornatermében nagyszabású keretben rendezi hatodik irodalmi estélyét, a „Bokréta” íróinak a bevonásával. Baja Mihály, Gulyás József, (néhai) Gyökössy Endre, Madai Gyula, Oláh Gábor adták ki régebben „Bokréta” néven közös verseskönyveiket,

mely szinte fogalomná vált s időközben íróik is országos nevű, ismert emberekké lettek s előkelő társadalmi pozíciókba kerültek. Évekkel ezelőtt már a Csokonai-kör egy ízben összehozta őket egy szép felolvasó ünnepély keretében, most a TE. irodalmi szakosztálya kérte fel őket a közreműködésre, melyre a poéták szíves készséggel vállalkoztak. A műsor már a szereplők egyéniségénél fogva is érdekesnek ígérkezik. Az estély iránt pedig már is nagy érdeklődés nyilvánult meg. A bevétel a Dóczy-intézeté lesz.

A tiszaszentimrei példa. A tiszaszentimrei lelkész úr — anélkül, hogy erre külön felkértük volna, tehát pusztán a református sajtó szeretetétől és nagy fontossága megértésétől vezetve — négy új előfizetőt gyűjtött s az előfizetési díjakat is együtt beküldte. Tiszaszentimre nem túl nagy község. Vagy harmadfélezer református lakik benne. Mégis négy új — s valóságos — előfizetőt tudott a buzgó lelkész úr találni. Ebben az arányban pl. Debrecenben nyolevan új előfizetőre számíthatnánk. A tiszaszentimrei jó példát bizonyára módja volna, ha nem is ugyanekkora eredménnyel, minden lelkész úrnak követni. S akkor a lap tartalmasabb, mégis olcsóbb lehetne.

Féláron küldjük a lapot ebben az esztendőben a következő egyházközségeknek: Dancsháza, Hérmánszeg, Jánk, Kérszemjén, Szamosújlak, Ajak, Cégénydányád, Magosliget, Tiszaszentmárton, Csorvás, Sonkád, Gyulavári, Hajdudorog, Nyírgelse. Továbbá Ártádnak is teljesítjük azt a kívánságát, hogy iskolája számára is küldjük a lapot a kedvezményes áron.

Az újságíró sorsjáték szerencsehuzását febr. 14-én halasztás nélkül megtartják. Részt vesz minden sorsjegy, melynek számsorában a 2, 4, 7, számok bármelyike előfordul. A nyerő sorsjegyek tovább játszanak az április 8-án megtartandó főhúzáson. Újságíró-sorsjegy mindenütt kapható.

Új anyaegyházak. A heves—nagykunsági egyházmegye kimondotta a fegyverneki és kunszentmártoni főkegyházaknak anyaegyházakká szervezését. Ugyancsak anyaegyházzá akar szervezkedni a közigazgatásilag Tiszaföldvárhoz tartozó Ószöllő is.

Református egyházak szíves figyelmébe. Alulírott elvállalok az ország bármely részében egyházi épületek, templomok, tornyok taktikus állványom alkalmazásával biztos és precíz munkát vagyok képes teljesíteni s ez a vállalati összeg jutányosabb számítását is lehetővé teszi. Végzek bádigos, ács, kőműves, festő, aranyozó stb. munkálatokat. Működésemről számos elismerő irat birtokában vagyok, melyeket kívánatra kész vagyok bemutatni. Meghívásra felvilágosítással, kellő információval, levél vagy személyes megjelenés útján készséggel szolgállok. Magamat a nagytiszteletű egyházi előljáróságok szíves figyelmébe ajánlom, Veress Miklós templomtatarozási vállalkozó. Csökmő, Bihar megye.

Kun József késműves és műrészörős, Debrecen, Széchenyi utca 1. sz.

Szerkesztői üzenetek.

P. I. Ujfehértó. Megkaptuk, jönni fog **K. B. Szamoskér.** Persze, hogy kérjük. Minél sűrűbben és minél szélesebb körből. **Sz. P. Szatmárcseke.** Köszönjük, de már előbb máshonnan megkaptuk a tudósítást. Máskor közvetlenül hozzánk szíveskedjék küldeni. **Dr. H. Gy. Berettyóújfalu.** Megjött. A pénz is. Az utóbbira azonban meg kell jegyeznünk, hogy a múlt évről még 55,800 korona hirdetési díj fizetetlen. **K. K. Tizsaszentimre.** Köszönjük a szíves figyelmet. Meleg üdvözet a régi barátoknak.

A szerkesztésért és kiadásért felelős a lap-
tulajdonos: **DR. KUN BÉLA.**

Pályázatok.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

291—1926.

Pályázat.

A tiszaföldvári református egyház elhalálozás folytán megüresedett lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetek.

I. Javadalom: 1. Készpénz az egyház pénztárából 226'40 aranykorona. 2. Szántó föld 61 kat. hold 1480 □-öl. 3. Egy telek után legelőilletőség. 4. Az ó-temető $\frac{3}{4}$ részében kaszáló. 5. Búza szeműl 51 hektóliter 20 liter. 6. Árpa szeműl 51 hektóliter 20 liter. 7. Stóla az egyházkerületi szabályzat szerint. Keresztelési és esketési stóla megváltva. 8. Lakás, udvar-kerttel. II. Köteleesség: Az E. T. I. t.-c. 143., 144. és 145. §-aiban foglaltakon kívül köteles a községtől 6—10 Km-nyire fekvő szőlőbeli lakosok lelki gondozása végett rendszeresített segédlelkészi állás javadalmához ellátáson kívül a 60—1904. egyházm. és 177—1904. sz. e. ker. határozatok szerint évi 100, azaz Egyszáz aranykorona készpénzfizetéssel járulni, addig is, míg a tiszaföldvári szőlőbeli hívek körében megindult azon mozgalom ügye, hogy ott külön lelkészi állás szerveztessek, a felsőbb egyházhatóságok részéről elintéztetést nyert, amikor a megválasztandó lelkész köteles magát minden tekintetben alávetni a felsőbb hatóságok díjlevél módosítását eszközölő esetleges határozatainak. A segédlelkész állandó lakása lehetőség szerint a szőlőskert.

Köteleztetik továbbá megválasztott az özvegytől beruházás címen vízvezetékét 10 mm. búzáért és 27 drb. gyümölcsfát a beruházási szabályrendelet értelmében megváltani. Megválasztott lelkész az egyházmegyei gyámintézetnek kötelezett tagja. Az özvegy 1 és fél kegyeleti éve felebbezés alatt áll, tehát az állás elfoglalásának terminusa a felsőbb hatóságok döntésétől függ.

Kellően felszerelt kérvények március hó 7-ig **Török Imre** espereshez Kisújszállásra küldendők.

A pályázati okmányok visszaküldésére megfelelő értékű postabélyeg csatolandó.

Debrecen, 1926 február 7.

Dr. Baltazár Dezső, püspök.

Segédlelkészt keres sürgősen Böszörményi Jenő református lelkész Szentesen (Belvárosi templom). Ajánkozások közvetlen hozzá küldendők.

Takarékpénztári cekkszámia 43,916.

Debreczeni István
órásmeister Debrecen, Péterfia-u. 8.

Speciális órák javítása
Mindenemű órák raktára

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése

Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

A háztartás, mezőgazdaság és ipar körébe vágó

összes vasárú

állandó nagy raktára.

Telefon 6.

IFJ. SZÁNTÓ JÓZSEF

papi-, úri- és egyenruhakészítő szabó cég
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, FŐTÉR (SAJÁT HÁZ)

Számos elismerőlevél művészi, jó munkáért.
Éremkitüntetések különböző kiállításokról.

Legcélsebb ajándék lelkész urak részére a palást.

Cégem eddig 5000 palástot szállított s munkáért a legnagyobb haszon és jutalom az elismerőlevelek voltak. Kérem a megüresedett hasonló ajándékrendeléseit.

Tisztelettel IFJ. SZÁNTÓ JÓZSEF, az „ORLE” szabója.

Tek. IFJ. SZÁNTÓ JÓZSEF szabómeister úrnak

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Nt. Györfly József lelkész úr helyi szolgálata 25 éves jubileuma alkalmával a hívek által ajándékozott papi palást szip és kifogástalan elkészítéséért szívesen tolmácsolom a hívek teljes elismerését.

Hódmezővásárhely, 1924 május hó.

Tisztelettel **Csenki Ferenc**, ref. ig.-tanító.

Kedves SZÁNTÓ úr! Tegnap megkaptam. Palást és kucsma remek. Köszönöm. Tisztelettel üdvözli
Kispest, 1925 jún. 19. **Fábián Dénes**, ref. lelkész.

Tek. SZÁNTÓ JÓZSEF úrnak

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Örömmel veszem kezembe a tollat, hogy tudtára adjam Önnek azt a boldog meglepetést, mellyel az adományozó lelkes hölgyközönség fogadta az Ön által készített „szeretet palást”-ot. Úgy az anyag, mint a kiállítás elsőrendű és minden várakozást kielégítő. Fogadja Ön a remeken végzett munkáért a hölgyek köszönetét, mit tolmácsolni szerencsém van s egyben részemről biztosítom Önt, hogy mindenkor mindenkinék a legtisztább lelkiismerettel fogok nyilatkozni munkáiról.
Hejőpapi, 1925 július 29. **Marflag Lajos**, ref. tanító.

WACHA tisztít, mos, fest férfi és női felső ruhát, inget, gallért, kézelőt Debrecen, Simontfy-u. 55.

Most megjelent „KÖNYVUJDONSÁGOK“

URAY SÁNDOR:

Lelkeszi szolgálati napló.

Az összes református és evangélikus püspökök által ajánlva. Ara csinos félvászon kötésben címaranyozással

50,000 kor.

EUCKEN:

A jelenkori vallásbölcselet főkérdései. Ara

40,000 kor.

Dr. MAKKAI SÁNDOR:

„Zörgessetek és megnyitattik néktek.“ (Tanulmányelőadások, beszédek, elmélkedések a lelkipásztor naplójából. Ara

126,000 kor.

Dr. MAKKAI SÁNDOR:

Öntudatos Kálvinizmus a ref. magyar intelligencia számára. Ara

30,000 kor.

VÁSÁRHELYI JÁNOS:

„Bizonyágtétel“. Egyházi beszédek. Ara

125,000 kor.

RÉVÉSZ IMRE

centennáriuma alkalmával
rendkívüli árleszállítással

45000 korona helyett **30,000** koronáért

kapható a még kevés példányszámban levő

Révész Imre: Kálvin élete című mű.

A fenti művek kaphatók és megrendelhetők a

„MÉLIUSZ“

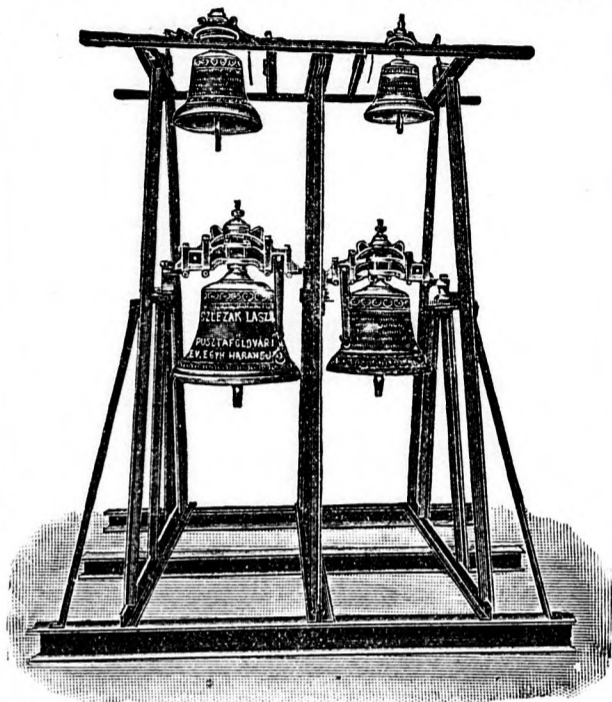
könyvkereskedésben,

Debrecen, Ferenc József-út 26.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata.

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harang-ércöntőde, harangfelszerelés és haranglábgyártó
BUDAPEST, VI, FRANGEPÁN-UTCA 77. SZ.
(Saját házában). A nyugati pályaudvartól induló BUR vasúti „ŐR-
HÁZ“ megállóhely A) B) C) J) kocsikkal. Telefon: Lipót 913-52

Az 1900. évi párizsi világ-, 1921. és 1923. évi vas- és gépári kiállításon aranyéremmel kitüntetve. Számos egyházi elismerőlevél és az 1925. Orsz. Kézművesipari Tárlat versenyén a m. kir. korm. díszoklevelével kitüntetve.

Tekintetes SZLEZÁK LÁSZLÓ úrnak
haranggyáros

BUDAPEST.

A zámolyi (Fejérmegye) református Egyház Presbiteriumának f. évi január hó 28-án tartott gyűlésének határozatából van szerencsém szíves tudomására adni, hogy a harangokkal a legnagyobb mértékben megvagyunk elégedve, külsőképpen is díszes és szép munka, kifogástalanul szép csengő hangjával egyházunk minden rendű tagjainak tetszését és meglegedését megnyerte, fogadják azért úgy a kitűnő munkáért, mint a szakszerű hangoláért és felszerelésért elismerésünket és köszönetünket! Isten áldását kérjük Önökre, hogy még igen sokáig sok szép és ékes harang készítésével mozdíthassák elő Istenünk dicsőségét!

Zámoly, 1926 febr. 2.

Kiváló tisztelettel

Gulyás Kornél
ref. lelkesz.

FITTLER SÁNDOR

orgona és harmónium gyára
Pesterzsébet, Határ-út 20.

Készít:

**Új Orgonákat,
Orgonasípokát,
iskolai és templomi
Harmóniumokat.**

Javítások gyorsan, szakszerűen mérsékelt áráért
Árjegyzék és költségtérítés díjtan

ALAPÍTTATOTT 1910-BEN